

**ÇOCUKLARIN SOSYAL GELİŞİMİNDE EDEBİYATIN ROLÜ:
OSCAR WILDE'İN VE ÖMER SEYFETTİN'İN ÖYKÜLERİNDE ÇOCUK¹**

Dr. Öğr. Üye. Rabia Nesrin ER*

ÖZ

Bireyin ruh sağlığı ve sosyal sağlığı en az fiziksel ve zihinsel sağlığı kadar önemlidir ve çocukluk döneminde önce evde ebeveynlerin sonra okulda öğretmenlerin tutum ve davranışları ile şekillenmektedir. Ondokuzuncu yüzyıl yazarlarından Oscar Wilde (1854-1900) ve Ömer Seyfettin (1884-1920) yetişkinlerin tutum ve davranışlarının çocuklar üzerindeki etkisini öykülerinde kendilerine özgü biçimde ifade etmiştir. Her iki yazar ülkelerinin parlak bir geleceğe sahip olması için insanoğlunun çocukluk dönemine önem verilmesinin gerekliliğini vurgulamıştır. Çocukları ve çocukluk dönemini önemseyen Wilde'a ve Seyfettin'e göre bir toplumda eşitlik, dürüstlük ve hoşgörü ilkelerinin varlığı o toplumda gerçek, özgün ve özgür bireylerin varlığına bağlıdır ve birey vasfına sahip olabilmek için kişi anlayışlı, azimli, okuryazar, bilgili, eğitimli, çalışkan, duyarlı, duygulu, dürüst, düşünceli, güler yüzlü, hassas, kibar, hoşgörülü, affedici, bağışlayıcı, inançlı, sadık, kararlı, saygılı, saygın, yardımsever, cömert, vefalı, candan, vicdanlı, merhametli olabilmelidir. Kişi ayrıca empati kurabilmeli, doğaya ve hayvanlara saygı duyabilmelidir. Bu çalışmanın amacı bu erdemlere sahip olmayan bencil yetişkinlerin önemsemediği, görmezden geldiği, iletişim kurmadığı, sevgisini göstermediği çocukların nasıl heba olduğunu Oscar Wilde'ın "The Selfish Giant", "The Canterville Ghost", "The Birthday of the Infanta", "The Happy Prince", "The Fisherman and his Soul", "The Star-Child", "The Devoted Friend", "The Nightingale and the Rose" olmak üzere sekiz öyküsünde ve Ömer Seyfettin'in "Falaka", "Ant", "Kaşağı", "Primo Türk Çocuğu", "Binecek Şey", "Perili Köşk", "Yalnız Efe", "Yüksek Ökçeler", "Diyet", "Bomba" başlıklı on öyküsünde göstermektir. Orijinal ve klasik bir çalışma olarak bu makale Wilde'ın ve Seyfettin'in öykülerinin çocuk teması açısından karşılaştırmalı analizini içermektedir. Çocukların sahip olduğu duygularının, düşüncelerinin, fikirlerinin, inançlarının, hayallerinin, yeteneklerinin, ruhlarının ve gösterdikleri çabalarının yetişkinler tarafından önemsenmesinin gerekliliğini yansıtmaktaki ustalıkları iki yazarın ortak noktasıdır. Wilde'ın ve Seyfettin'in eserleri yetişkinlere çocukların ruhsal içgörüsünü fark etme olanağı sağlaması çocuk kavramını ele alan önemli yazarlar oldukları görüşünü kanıtlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Birey, Çocuk, İngiliz Edebiyatı, Karşılaştırmalı Edebiyat, Oscar Wilde, Ömer Seyfettin.

**THE ROLE OF LITERATURE IN CHILDREN'S SOCIAL DEVELOPMENT:
CHILD IN OSCAR WILDE'S AND ÖMER SEYFETTİN'S STORIES**

ABSTRACT

Psychological well-being and social health of the individual are as important as physical and mental health. The attitudes and behaviours of parents at home and teachers at school

¹ Bu makale, Prof. Dr Emsal Sema EGE'nin T.C. Biruni Üniversitesi'nde 9 Nisan 2018 tarihinde düzenlediği "İngiliz/Amerikan Edebiyatlarında Çocuk, Eğitim, ve Toplumsal Gelişim" başlıklı panelde sunulan sözlü bildirin genişletilmiş şeklidir.

* Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, rabianesriner@gmail.com, Orcid ID: 0000-0002-8545-046X

serve as a basis for emotional and social development of children in childhood era. Oscar Wilde (1854-1900) and Ömer Seyfettin (1884-1920), authors of the nineteenth century, explain in their own unique ways the impacts of the adults' attitudes and behaviours on children. Both authors emphasize the necessity of attaching a lot of importance to childhood era for the bright futures of their own countries. According to both authors the existence of the principles such as equality, honesty, and tolerance in a society depends on the existence of real, genuine and independent individuals in that society. For Wilde and Seyfettin the person should also be considerate, determined, literate, learned, well-educated, diligent, sensible, emotional, honest, considerate, glad, kind and tender, polite, tolerant, forgiving, faithful, loyal, determined, respectful, respectable, helpful, generous, sincere, fair, merciful. The person should also be able to feel empathy for people and respect both animals and nature. The aim of this study is to display the wastes of children owing to selfish adults', who lack in all these virtues, ignoring, disregarding, uncommunicative, unloving attitudes towards the children through Oscar Wilde's *The Selfish Giant*, *The Canterville Ghost*, *The Birthday of the Infanta*, *The Happy Prince*, *The Fisherman and his Soul*, *The Star-Child*, *The Devoted Friend*, *The Nightingale and the Rose* and Ömer Seyfettin's *Falaka*, *Ant*, *Kaşağı*, *Primo Türk Çocuğu*, *Binecek Şey*, *Perili Köşk*, *Yalnız Efe*, *Yüksek Ökçeler*, *Diyet*, and *Bomba*. This article, being an original and a classical work, offers a comparative analysis of Wilde's eight and Seyfettin's ten short stories in terms of child theme. The similarity between the two author is that their mastery is on the reflecting the necessity of paying attention to the feelings, thoughts, ideas, beliefs, dreams, skills, endeavours, souls of children. Both authors' selected short stories make adults see the considerable psychological insight of children and this proves the fact that both are important authors discussing the theme of child.

Keywords: Individual, Child, English Literature, Comparative Literature, Oscar Wilde, Ömer Seyfettin.

Bireyin ruh sağlığı ve sosyal sağlığı en az fiziksel ve zihinsel sağlığı kadar önemlidir ve çocukluk döneminde önce evde ebeveynlerin sonra okulda öğretmenlerin tutum ve davranışları ile şekillenmektedir. Ondokuzuncu yüzyıl yazarlarından Oscar Wilde (1854-1900) ve Ömer Seyfettin (1884-1920) yetişkinlerin tutum ve davranışlarının çocuklar üzerindeki etkisini öykülerinde kendilerine özgü biçimde ifade etmiştir. Her iki yazar ülkelerinin parlak bir geleceğe sahip olması için insanoğlunun çocukluk dönemine önem verilmesinin gerekliliğini vurgulamıştır.

Türk Dil Kurumu *Güncel Türkçe Sözlük*'te sosyal sözcüğü "toplumla ilgili, toplumsal", toplumsal sözcüğü ise "toplumla ilgili, topluma ilişkin, içtimai, maşerî, sosyal" şeklinde ifade edilmiştir. Türk Dil Kurumu *Güncel Türkçe Sözlük*'te ve Türk Dil Kurumu *Toplumbilim Terimleri Sözlüğü*'nde toplumsallaşma sözcüğü "bireyin kişilik kazanarak belli bir toplumsal çevreye hazırlanması, toplumla bütünleşmesi süreci" olarak tanımlanmıştır. Prof. Dr. Sedat Sever toplumsallaşmayı "toplumun genel geçer değerlerinin kişiler tarafından kazanılması süreci" (Sever 2008: 65) olarak tanımlar ve kişilik gelişiminin toplumsal bir çevrede oluştuğunu (Sever 2008: 65) belirtir. Sosyalleşme ise "çocukların belirli bir toplumla anlaşmak ve o toplumda rahatça büyümeleri için gereken dil, değerler, etiketler, kurallar, davranışlar, sosyal beklentiler gibi karmaşık ve fark edilmesi zor bir takım bilgi birikimlerinden hareketle ilerleyen bir süreçtir." (Zastrow ve Kirst-Ashman 2016: 239) İnsanın sosyal çevresiyle uyumlu olabilmesini Prof. Dr. Kemal Çakmaklı "ruh sağlığının öğelerinden birisi" (Çakmaklı 2010: 187) ve "yaşamının bir gereği" (Çakmaklı 2010: 187) olarak tanımlamaktadır. Prof. Dr. Çakmaklı'ya göre "insanın sosyal çevreye iyi bir şekilde uyum gösterebilmesi"

(Çakmaklı 2010: 175) insanın psikososyal sağlığa sahip olduğunun göstergelerinden bir tanesidir ve psikososyal sağlığa sahip insan “doğru, dürüst, kendinin ve başkalarını haklarına saygılı, çalışkan. özverili” (Çakmaklı 2010: 175) olmasının yanı sıra insanları sever, sayar, insana değer verir, ve diğer insanlar tarafından aynı şekilde sevilip sayılacak ve değer verilecektir (Çakmaklı 2010: 175). Bu karşılıklı etkileşimi Prof. Dr. Çakmaklı insanın “sosyal çevreye akıl, his-heyecan bakımından iyi bir adaptasyon sağlaması” (Çakmaklı 2010: 175) olarak nitelendirir. Kısaca sosyal sağlık ve ruh sağlığı Prof. Dr. Çakmaklı’ya göre bir bütündür: “Ruh sağlığı olmadan sosyal sağlık olmaz. Sosyal sağlık olmadan da ruh sağlığından bahis edilemez.” (Çakmaklı 2010: 177).

Tony Eaude, *Children’s Spiritual, Moral, Social and Cultural Development: Primary and Early Years* başlıklı kitabında sosyal alanı etkileşim sözcüğüyle eşleştirmiştir (Eaude 2008: 9). Eaude’ye göre etkileşim duygular ile ilgilidir ve okuldan önce evde başlamaktadır (Eaude 2008: 40). Sosyal gelişimi tamamlanmış kişiler sorumluluk alan, girişimci, takım ruhuna sahip, diğer insanlara, canlılara, nesnelere, çevreye saygılı, topluluk içinde yaşamayı kavramış bireylerdir (Eaude 2008: 43). Prof. Dr. Abdulvahit İmamoğlu’na da göre çocuğun yetiştirilmesinde önce ailenin sonra okulun büyük önemi vardır ve okul “toplumsal değerlerin ve normların biçimlenmesine, kısaca toplumsallaşmaya önemli ölçüde katkıda bulunur” (İmamoğlu 2015: 104) İmamoğlu çocukların çok değerli olduğunu “bir ailenin, bir toplumun, bir milletin ve insanlığın geleceği” (İmamoğlu 2015: 11) sözleriyle vurgular. Benzer fikre sahip Prof. Dr. Kemal Çakmaklı bir çocuğun yetişmesinde ilk olarak aileyi ve sonra sosyal çevreyi etkili bulur.

Sosyal gelişim toplumsal bir ilerlemedir denilebilir zira sosyal gelişimini tamamlamış bireylerin oluşturacağı toplumda sevgi, hoşgörü ve saygı olacaktır. Bir toplumun ilerlemesi o toplumun çocuklara ve çocukların eğitimine önem verilmesi ile mümkün olabilecektir. Bu gerçeği benimsemiş yazarlar eserlerinde çocuk temasını ele almıştır. Çocuk ve çocukluk temalarını Oscar Wilde’in ve Ömer Seyfettin’in öykülerinde nasıl ele aldığı bu çalışmada karşılaştırmalı olarak irdelenmiştir.

İyi birer gözlemci olan yazarların aynı zamanda iyi birer eleştirmen olduğu gerçeği göz önünde bulundurulduğunda Wilde’in 13 Ağustos 1890 tarihinde “Scots Observer” dergisinin editörüne yazdığı mektubunda “eleştirmen halkı; sanatçı ise eleştirmeni eğitmek zorundadır” (Wilde 1979: 85) sözü akıllara gelmektedir. Wilde’in bu sözünden hareketle ve her bir yazarın bir eleştirmen olduğu gerçeğinden yola çıkarak yazarların halkı eğitme görevi taşıdığı söylenebilir. Yazarlar halkı, hiç şüphesiz, eserleri aracılığıyla bilinçlendirecek, aydınlatacak, ve eğitecektir.

Türk Dil Kurumu *Büyük Türkçe Sözlük*’te “*Olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatı, yazın*”, yine Türk Dil Kurumu tarafından hazırlanan “Bilim ve Sanat Terimleri Ana Sözlüğü”nün birinci maddesinde “Sanatça, yani insanda estetik duyguyu heyecana getirecek değerde meydana getirilmiş şiir, sahne eseri, hikâye, roman, söylev gibi nazım veya nesir halindeki eserlerin hepsi” olarak tanımlanan edebiyat Prof. Dr. Mübeccel Gönen ve Dr. Mefharet Veziroğlu’na göre “hayatı yansıtan ve düzenleyen, insanlara deneyimlerini şekillendirme gücü veren bir ifade sanatı”dır (Gönen ve Veziroğlu 2019: 1). Edebiyat, hiç şüphesiz, eğitimin ayrılmaz bir parçasıdır. Bu noktayı Gönen ve Veziroğlu

edebiyat ile sağlanan eğitim beyne olduğu kadar kalbe de yöneliktir. [...] Edebiyat çocukların yaşama dair algılarını geliştirir, çocuklar bir hikâyeyi diğeriyle kıyaslarken toplumda yaygın olan insan ilişkilerini anlama fırsatı yakalarlar. Edebiyat yaşamı aydınlatır; güzel olan bütün deneyimler paylaşılırken, kötü ve üzüntü verici olanlara da ışık tutar. İyi ve kötü birçok hayatı yaşama fırsatı sunar ve insanlığa ait evrensel değerlerin anlaşılmasına yardımcı olur (Gönen ve Veziroğlu 2019: 1).

şeklinde açıklar. Prof. Dr. Sedat Sever'in *Çocuk ve Edebiyat* başlıklı kitabında belirttiği üzere "yazınsal nitelikli çocuk kitapları, okuruna sanatsal bir etkileşim ortamı yaratır; duygu ve düşünce boyutu dengeli insanın yetiştirilmesinde sorumluluk üstlenir." (Sever 2008: 7). Öyleyse eğitimciler edebi eserleri önemseydiği, çocukların okumasını sağladığı sürece eğitim sistemi olumlu yönde ilerleyecektir denilebilir. Aksi halde eğitim sistemi David Elkind'in ifadesiyle "çok büyük ve büyük oranda da kabuk bağlamış bir kurum" (Elkind 1999: 208) olarak kalmaya mahkûmdur.

Eğitim, hiç şüphesiz, çocukların sosyal gelişimini de içine almaktadır² ve çocukların sosyal gelişiminde dolayısıyla toplumsal ilerlemede edebiyatın ne kadar büyük ve önemli bir etkiye sahip olduğunu Prof. Dr. Sedat Sever şöyle açıklar:

özellikle masal, öykü, roman ve anlatılardaki kahramanların duygu, düşünce ve eylemleri, sorunlara karşı geliştirdiği çözüm yolları, çocuk ve genç okurların yaşamlarında öykünebilecekleri örnekleri oluşturur. Kahramanlar, çocuk ve gençlerin ilişkilerini düzenlemede, tepkilerinin bilinçlenmesinde birer özdeşim ögesi olarak önemli sorumluluklar üstlenir; yalın bir söyleyişle, onların kişilik gelişiminde etkili olur. (Sever 2008: 7)

Prof. Dr. Sedat Sever edebiyatın önemini şu sözleriyle açıklamaya devam eder:

Çocukların erken dönemden başlayarak düzeylerine uygun, nitelikli yazınsal metinlerle karşılaşması, aslında sanatçı duyarlılığı ile buluşması; toplumsal ilişkilere yönelik deneyimler edinmesi, dilsel ve görsel anlatımın güzelliğini ve gücünü tanıması demektir. Bu süreç hem duyuların eğitilmesine hem de düşüncenin gelişmesine olanak sağlar. (Sever 2008: 8).

Öyleyse çocukların kitap okumayı sevmesini sağlamak ve çocuklara kitaplara değer verme duygusunu ve bilincini aşılacak çocukların düşünen bireyler olmaları yönünde atılacak en temel adımdır ve bu, yetişkinlerin yerine getirmekle yükümlü olduğu büyük sorumluluklarından bir tanesidir. Dilek Tüfekçi Can edebiyatın çocuklar için ne kadar gerekli olduğunu, yetişkinlerin ise çocuklar üzerinde ne kadar etkili olduğunu "Çocuk Edebiyatı Üzerine Bir Araştırma: Tanımlar, Türler ve Teoriler" başlıklı doktora tezinde şöyle açıklamıştır:

Çocukluk döneminin, hem okul öncesi hem de örgün eğitimi kapsamı, bireyin kendisini geleceğe hazırlayan temel eğitimi alması

² Erving Goffman (1974) çocukların toplumsal gelişiminde yatmadan önce pijamalarını giymeleri, dişlerini fırçalamaları, anne ve babalarına iyi geceler demeleri gerekliliğini vurgularken anne ve babaların ise bir yetişkin olarak çocuklarına yatakta masal okumasının gerekliliğini de hatırlatır. (aktaran David Elkind. s.132)

anlamına gelmektedir. Bireyin temel eğitim aldığı bu özel dönemde ise farklı istek ve ihtiyaçları bulunmaktadır. Günümüzde toplumdan topluma, kültürden kültüre farklılık gösterse de, çocukluk dönemindeki bireylerin kendilerine özgü fiziksel, sosyal, kültürel ve duygusal istek ve ihtiyaçları yetişkinler tarafından karşılanmaktadır. Çocukların, duygusal gereksinimleri ise onları manevi anlamda doyuma ulaştıran, onlara hayal dünyasının kapılarını açan, duygu ve düşüncelerinin toplumsal yapı içinde oluşmasına katkıda bulunan edebiyat aracılığıyla karşılanmaktadır. (Tüfekçi Can 2012: 20).

David Elkind'a göre küçük bir çocuğun sorunları her zaman daha kapsamlı bir toplumsal sorunun semptomudur (Elkind 1999: 137) ve eğitim programları iki temel ancak birbiriyle çelişen insan gereksinmesini karşılamak zorundadır. Bunlardan birincisi bireyselliktir. Diğer gereksinim ise insanın toplumsallığıdır ve bu temel insan gereksinmelerinin birini ya da her ikisini karşılayan eğitim programının "insancıl" olduğu söylenebilir. (Elkind 1999: 147-148). Elkind'ın da vurguladığı üzere "gelişimsel eğitimin amacı yaratıcı, eleştirel düşünürler yaratmaktır." (Elkind 1999: 192). Bu amacı gerçekleştirmek içinse çocuğun zihinsel yeteneklerini desteklemek ve harekete geçirmek gereklidir ve bu noktada edebiyat çok önemli bir yer tutmaktadır.³

Prof. Dr. Gürsel Aytaç edebiyatı "malzemesi dil, kaynağı yaşantılar ve hayal gücü olan bir yaratıcılık, başka bir deyişle, bir sanat dalı" (Aytaç 2016: 11) olarak tanımlar. Prof. Dr. Sedat Sever edebiyat sayesinde insan ve yaşam gerçekliğini sanatçı duyarlılığı ile kavradığımızı, yaşama ve insana ilişkin deneyimlerimizin zenginleştiğini, derinlik kazandığını (Sever 2008: 11) belirtir.

Bir ülkenin geleceğinin parlak olmasının yetişkinlerin çocuklara, çocukların duygusal ve sosyal gelişimine ve eğitimine önem vermesi ile mümkün olacağı gerçeğini kavramış, içselleştirmiş ve savunmuş iki farklı ülkenin yazarları Oscar Wilde'ın (Dublin1854-Paris1900) ve Ömer Seyfettin'in (Balıkesir(Gönen)1884-İstanbul1920) ortak noktası duyarlı ve hassas, kendini gerçekleştirmiş bireyler olmalarıdır. Oscar Wilde ve Ömer Seyfettin öykülerinde çocuk temasını el almış önemli yazarlardır. Çocuk Edebiyatı nedir?

Çocuk edebiyatı, çocukluk dönemi içinde bulunan bireyler için özel olarak içselleştirilerek yazılan; çocuğun zihinsel, duygusal, sosyal ve dilsel gelişimini göz önünde bulunduran; çocuğun yeteneklerinin açığa çıkmasına yardımcı olan; geçmiş, bugün ve gelecek arasında bir bağ kuran; kültürel mirasa sahip çıkarak onun genç nesillere aktarılmasında işlevsel olan; amaçlı, disiplinlerarası ve çağın değerlerini barındıran; bunu yaparken okunduğunda farkındalık

³Fatma Çağlayan Dinçer'e göre "Hikâye dinlemek, çocukların düşünme becerilerini geliştirmektedir. Çocuklar duydukları hikâyeler hakkında düşünürken, olayların bir sıra halinde geliştiğini, sebep-sonuç ilişkilerini ve mantıklı düşünmeyi öğrenmektedir. Hikâyeler çocukların deneyimlerini geliştirirken, onların hayal etme becerilerinin zenginleşmesine de yardım etmektedir. Aynı zamanda hikâyeler, çocukların diğer insanların duygularını anlayabilmesinde de kolaylık sağlar" (Akt. Sibel Yoleri 2010: 74)

yaratarak sağlam bir estetik duygusunun oluşmasına katkıda bulunan edebi bir türdür. (Tüfekçi Can 2012: 24-25).

Çocuk ve çocukluk kavramlarının Batı'daki gelişimini Neil Postman şöyle açıklar:

Batı'da çocuk olmanın ve çocukluğun doruk noktasına ulaştığı dönem olarak 1850 ile 1950 yılları arasında kalan dönem kabul edilmektedir. Çünkü bu dönemde, özellikle Amerika'da endüstrinin çeşitli kollarında çalışan çocukların bu iş sahalarından çıkarılıp okullara çekilmesinde yoğun çaba harcanmıştır. Ayrıca, çocuk, kendi eşyasına, giyimine, edebiyatına ve sosyal alanına sahip çıkmaya başlamış; bunun sonucunda ise, yasalar karşısında yetişkinlerden farklı bir konuma gelmiştir. Ayrıca, modern ailelerin ortaya çıkmasıyla çocuk, ilgi odağı haline gelmiş; aileler, çocuklarıyla empati kurmuş; şefkat gösterilerinde bulunmuş ve çocuğun yetişip gelişmesinde en büyük sorumluluğun kendilerinde olduğu fikrini kabul etmeye başlamışlardır. 19. yüzyılın sonlarına doğru, çocukluk, herkesin doğuştan itibaren kazanılmış bir hakkı olarak görülmüş; böylece sosyal ve ekonomik anlamda bir statü kazanmıştır. (aktaran Tüfekçi Can 2012: 37)

Çocuk ve çocukluk kavramlarının Türkiye'deki gelişimini ise Dilek Tüfekçi Can İslamiyetin kabulüne kadar çocukluk kavramına toplumsal bakış, İslamiyetin etkisi altında çocukluk kavramına toplumsal bakış, ve Batı uygarlığı etkisi altında çocukluk kavramına toplumsal bakış (Tüfekçi Can 2012: 41) olmak üzere üç döneme ayırmıştır. Ömer Seyfettin'in yaşadığı ve eserlerini yazdığı dönem üçüncü dönem, bir başka ifadeyle "Osmanlının yüzünü Batı'ya döndüğü ve Batı'da yapılan yenilikleri hızlı bir şekilde hayata geçirmeye çalıştığı dönem olarak bilinen, kelime anlamıyla ise 'düzenlemeler, reformlar' anlamına gelen, 1876'da II. Abdülhamit'in tahta çıkması ve Meşrutiyet'in ilanı ile sona eren" (Tüfekçi Can 2012: 54) Tanzimat Dönemi içinde yer almaktadır.

İnsanın hayatında en önemli çağın çocukluk dönemi olduğunu görebilmiş, çocukları ve çocukluk dönemini önemsemiş Wilde ve Seyfettin birey vasfına sahip olmayan yetişkinlerin elinde çocukların ziyan olacağını derinden hissetmiş ve öngörmüştür. Çocukların ve masumiyetlerinin heba olması sebebiyle yitirilen umutlar ve gelecek için yazarların çok acı çektiği öykülerinde açıkça hissedilmektedir.

İnsanı ve toplumu gözlemlemiş ve analiz etmiş Oscar Wilde, insan için bireyselliğin, toplum için ise eşitliğin gerekli olduğunu savunmuştur. Wilde'a göre Bireyselliğin var olduğu adil bir yaşama ulaşmak insanların birtakım niteliklere sahip olmasıyla mümkündür. İlk olarak kişi düşünebilmelidir. İkinci olarak kişinin hayatta amacı olmalıdır ki Wilde'a göre amaç zihinsel bir aktivitedir. Kişi ayrıca sorgulayabilmelidir. Öyle ki Tanrı'yı ve dini inancını dahi sorgulayarak bulmalıdır. Kişi bilgi sahibi olmalıdır, bunun için çok kitap okumalıdır. Kişi hoşgörülü, saygın ve saygılı, hassas, duyarlı, duygulu olabilmeli; sevgi, acıma ve vefa duygusuna ve hayal gücüne sahip olmalıdır. Kişi bencillik, kıskançlık, kibir duygularından arınmış olmalı, empati kurabilmeli ve sığ görüşlü olmamalıdır. Kişi her şeyi haz alarak, zevk duyarak yapmalıdır.

Tüm bu nitelikler Oscar Wilde'a göre kendini gerçekleştirmiş bireyin sahip olması gereken vasıflarıdır. Bu vasıflara sahip insan hem gerçek, özgün ve özgür birey olabilecektir, bir diğer ifadeyle bireyselliğe ulaşacaktır hem de bu dünyada ve/ya öteki dünyada Tanrı tarafından ödüllendirilecektir. Daha da önemlisi bu vasıflardaki "gerçek bireylerin" bir başka ifadeyle "kendini gerçekleştirmiş bireylerin" oluşturacağı toplumda eşitlik, hoşgörü, dürüstlük her daim var olacaktır. Kısaca Wilde'ın hayal ettiği, önemseydiği toplum "yeni bireyselcilik" (Wilde 2011: 1104) ile yeniden doğacaktır. Wilde gibi Ömer Seyfettin de bireyi ve toplumu gözlemlemiş ve analiz etmiştir. Ömer Seyfettin'e göre birey vasfına sahip olmak için kişi sorgulayabiliyor, düşünebiliyor olmalıdır. O zaman kişi "canlı ölümlerden" (Seyfettin 2017b:78) farklı olacaktır. Kişi ayrıca ahlâklı, dürüst, anlayışlı, merhametli, tutumlu, doğaya, hayvanlara ve insanlara dürüst, cömert, saygılı, sevgi dolu olmalıdır. Ayrıca dini inanç, vatan sevgisi, tevazu, hoşgörü, hayal gücü kişinin sahip olması gereken önemli ve gerekli diğer erdemleridir.⁴ Ömer Seyfettin'e göre; namuslu, ahlâklı, vicdan sahibi, asil, cesur, düşünen, kendine soru sorabilen, hür bir insan; nur içinde mavi deniziyle, açık semasıyla güzel bir geleceğe sahiptir ve bu noktada çocuklara önce evde ve akabinde okulda verilen eğitim onların kişiliklerinin ve karakterlerinin oluşmasında ve geleceği için çok önemli bir yer tutmaktadır.⁵ Diğer bir deyişle anne-baba ve öğretmenler sorumluluğun bilincinde gerçek bireyler olmalıdır ki çocuklar dolayısıyla bir nesil, bir gelecek heba olmasın.

Ömer Seyfettin eğitimcilerin bireye ve bireyselliğe önem vermesi gerektiğini "Falaka" öyküsünde anlatıcı karakter olan çocuğun şu sözleriyle vurgulamıştır:

Elifba'yı, Amme'yi, her şeyi bir ağızdan okuyor, rakamları bir ağızdan sayıyor, bir ağızdan ilahi söylüyorduk. Bütün derslerimiz yeknesak, umumi bir bestenin asla mânâlarını anlamadığımız güfteleri idi. ... Bir ağızdan okumaya başladık mı, ne olursa olsun, ben de karışır, bağırmağa başladım. (Seyfettin 2017b: 147-148).

Alıntıdan anlaşılacağı üzere öyküde öğrenciler doğru bir eğitim almamaktadır.⁶ Eğitim sistemini öyküdeki çocuk karakter "Gönen'den geldiğimiz günden beri bu okula

⁴Ömer Seyfettin'in öykülerinde ele aldığı Çalışkanlık, Yardımseverlik, Fedakârlık, Alçak Gönüllülük, Kanaatkârlık, Hatalardan Ders Çıkarma, Yasalara Uyma, Vatan ve Millet Sevgisi, Cesaret-Kendine Güven ve Kahramanlık ve daha pek çok erdemler için Erdoğan Kardeş'in "Ömer Seyfettin'in Öykülerinde Çocuk ve Çocuk Eğitimi" başlıklı Yüksek Lisans tezi incelenebilir.

⁵Canan Albez'in "Türk Milli Eğitimi'nin Genel Amaçları Bağlamında Ömer Seyfettin'in Eserlerindeki Çocuk İmgesi" başlıklı Yüksek Lisans Tezi, İsmail Yılmaz'ın "Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Eğitim Olgusu" başlıklı Yüksek Lisans Tezi, Aydın Meral'in "Ömer Seyfettin Öykülerinin Çocuk Edebiyatı Ölçütleri Açısından Değerlendirilmesi" başlıklı Yüksek Lisans Tezi, ve Gökçen Türkan Yüksel'in "9-11 Yaşgrubu Çocukları için Ömer Seyfettin'in Öyküleriyle İlgili Bir Değerlendirme" başlıklı Yüksek Lisans Tezi Ömer Seyfettin'in öykü analizlerini içermektedir.

⁶ Doğru Eğitim; çocukların kişilik ve karakter sahibi, özgün ve özgür bireyler olarak yetişmesini sağlayan unsurlardan bir tanesidir. Márianna Csóti'nin *Developing Children's Social, Emotional and Behavioural Skills* başlıklı kitabında çocukların kişisel kimliklerinin farkına varmaları için ilk olarak "ben kimim?" sorusunun yöneltilmesi gerektiğini, ve her çocuğun büyüklerini rol model aldığını belirtir. (Csóti 2009: 2, 4) Rol model hususunda Dr. Michele Borba'nın da fikirleri ve önerileri dikkate değerdir zira çocuklarının sorumluluk sahibi, saygın, başarılı ve iyi bireyler olmasını isteyen yetişkinlere Dr. Borba, çocukların anne ve babalarını ve öğretmenlerini kısaca büyüklerini rol model aldığını hatırlatır ve yetişkinlere çocukları için iyi birer örnek olabilmeleri

devam ediyordum. Amma dersten, mersten hiç haberim yoktu.” (Seyfettin 2017b: 148) sözleriyle eleştirmektedir. Çocuklar bireyi ve bireyselliği önemsemeyen öğretmenin söz sahibi olduğu sınıfta kendi seslerini hiç duymadan hatta kendi seslerini tanımadan ‘okumaya’ çalışırken ne okuduklarını anlamamışlardır. Sınıfta sadece bir gürültü vardır denilebilir. Bu sınıfa bir gün Hâkim Bey ile Kaymakam Bey geldiğinde çocukların içinden birkaçını seçip tek tek okumalarını istediğinde öğrencilerin okuyamaması acı bir gerçektir. Gürültü içinde okumayı öğrenememiş çocuklar vardır ve öğretmen bu durumun farkında değildir. Ömer Seyfettin’in öyküsünde ele aldığı bu eğitim sorunu dönemin gerçeğidir:

19. yüzyılda Osmanlı eğitim sisteminde en çok eleştirilen konuların başında, çocukların alfabeyi, dolayısıyla yazmayı öğrenememeleri veya oldukça zor öğrenmeleri gelmektedir. Hatta ilkokula giden çocukların yedi -sekiz senelik bir eğitimden sonra bile okuyamadıkları gözlemlenmiş; Avrupa’daki çocuklarla mukayese edildiğinde orada bulunan çocukların kendi dillerinde okuyup yazmayı daha kolay öğrendikleri belirlenmiştir. 19. yüzyılın başlarından itibaren çocukların ilköğretim ihtiyaçlarını karşılayan sıbyan mekteplerinde, çağı yakalamak için yeniliklerin yapılmasının zorunlu hale geldiği sonucuna varılmıştır. (Tüfekçi Can 2012: 55).

“1914 yılında Kabataş Sultanisi’nde öğretmenlik görevine başla[yan] ve bu görevini ölümüne kadar sürdür[en]” (Hülya Argunşah 2001: 6) Ömer Seyfettin eğitim söz konusu olduğunda öğretmenin çok önemli bir yere sahip olduğunu idrak etmiş bir yazar, eğitimci ve aydın bir bireydir. “Falaka” öyküsünde toplam kırk erkek çocuğun okuduğu okulda öğretmenin adı bilinmemektedir. Hoca Efendi lakabıyla bilinen öğretmenin “bağırtnkan bir ihtiyar” (Seyfettin 2017b: 147-148) oluşu ve rahlesinin önünde asılı duran “tuhaf bir tüfek gibi, siyah kayışlı, ağır falaka” (Seyfettin 2017b: 147) onun sert, kaba ve anlayışsız, empati kuramayan, sevgi ve merhametten yoksun biri olduğunu, dolayısıyla bir eğitimci asla olamayacağını açıkça göstermektedir. Öyle ki kim suç işlerse hoca o öğrenciyi anında dövmektedir. Hoca Efendi’nin eşeğinin “ihtiyar”, (Seyfettin 2017b: 147) “huysuz” (Seyfettin 2017b: 147) ve “inatçı” (Seyfettin 2017b: 147) oluşu, hiç şüphesiz, sahibinin de sahip olduğu niteliklerle benzerdir. Hoca Efendi’ye “kim yaranırsa” (Seyfettin 2017b: 147) kazandığı ödül eşeğe su vermek, onu

---

için elli maddeden oluşan bir liste sunar. Dr. Borba’ya göre yetişkinler empati, vicdan, öz-kontrol, saygı, nezaket, hoşgörü, hakkaniyet olmak üzere temel erdemlere sahip olmalıdır ki onların yetiştirdiği çocuklar da bu niteliklere sahip olabilsin. (<http://micheleborba.com/handle- cliques-and-navigate-that-vicious-social-jungle/>) Ayrıca Csóti’ye göre gerçek ve doğru Eğitim Sistemi’nde “her bir sınıfın kendine özgü toplumsal kuralları vardır.” Her bireyin özgün olduğu/olması gerektiği gerçeğini göz önünde bulundurursak bir okuldaki her sınıfın birbirinden farklı olması kadar doğal bir şey olamaz. Csóti’nin sınıfta ilk kural olarak öğretmenin öğrencilerinin kendisini dinlemesini rica ettiğinde öğrencilerin o an her ne yapıyorsa o işi bırakıp, aralarında konuşmayıp, öğretmenlerine dikkatle bakmalarının gerekliliği (Csóti 2009: 28) önemlidir. Bu kural öğretmen ve öğrenciler arasında karşılıklı saygı ve sevgi bağına perçinleyecektir. Bir başka kural olarak sınıfta yüksek sesle konuşmamanın, bağırmanın, kitapları ya da eşyaları atmadan, fırlatmadan masanın üzerine nazikçe koymanın gerekliliği (Csóti 2009: 28) sınıfta şiddetin olmayacağını kanıtlar niteliktedir.

tımar etmektir. (Seyfettin 2017b: 147) Yetişkinlerin çocuklara hayvan sevgisi kazandırması önemli ve gereklidir lâkin bu öyküde Hoca Efendi'nin öğrencilerine hayvan sevgisi kazandırmak gibi bir gayesi yoktur çünkü kendisi bu sevgiden mahrum bir insandır. Öykünün sonunda Hoca Efendi eşeğe sopa ile “tak, tak” (Seyfettin 2017b: 154) vururken yakalandığında ne yaptığına dair Kaymakam'a hiçbir açıklama getirememesi, hatta bir şey diyemeyip kekeleymesi Hoca Efendi'nin ne kadar düşüncesizce ve gaddarca hareket ettiğinin kanıtı niteliğindedir. Eşeğin dayak yerken debelenmesi, ürkmesi, kurtulduğunda çifte ata ata, avazı çıktığı kadar anırması hayvan sevgisinden mahrum insanların ne kadar tehlikeli, acımasız, kötü olabileceğinin ve hayvanların ise bu niteliklerdeki insanların elinde ne kadar çok acı çekeceğinin bir göstergesidir. Hoca Efendi'nin hal ve hareketlerinden hayvanları sevmeyen kişilerin insanları da sevemeyeceği sonucu çıkarılabilir. Hoca Efendi'nin “yaz kış, daima cübbesiz, abdest almaya hazırlanmış gibi kolları, paçaları çıplak, sıvalı yerinde otur(ması)” (Seyfettin 2017b: 148) öğretmenin kendini bilimsel açıdan geliştirmediğinin, gelişime ve yeniliğe açık olmadığına göstergesi sayılabilir. Öğretmen bu niteliği itibarıyla öykünün geçtiği mekân ile özdeştir. “Alçak duvarlı, oldukça geniş bir avlunun ortasında, bir kat” (2017b: 147) olan okul binasının “etrafında yükselen büyük kestane ağaçların birbirine karışmış koyu gölgeleri(nin) bütün çatısını kaplıyor” (Seyfettin 2017b:147) oluşu güneş ışınlarından mahrum kalan ‘karanlıklar içindeki’ okul binası gibi öğretmen de sahip olduğu olumsuz nitelikler yüzünden ‘karanlık’ içindedir. Öyküde ağaçların bakımsız, budanmamış oluşu ilgi gösterilmeyen, önemsenmeyen öğrencileri temsil etmektedir denilebilir. “Falaka” öyküsündeki okul gibi “Ant” öyküsündeki okul da “bir katlı, duvarları badanasız”dır (Seyfettin 2017b: 34). Okul binasının bakımsız kalmış olmasının yanı sıra okulun küçük bahçesinde tek bir ağacın olmayışı çocukların sevgiden mahrum kaldığının göstergesi sayılabilir zira ağaçsız küçük okul bahçesi sevgisiz bir ortamda büyüyen çocukların hayal güçlerini kullanamadığının, neşe içinde oynayamadığının; dar, kurak, ve çorak bir alana sıkışıp kaldığını gösterir niteliktedir. Okulda çocukların doğa sevgisini kazanabileceği bir ortam yokken Wilde'in “The Selfish Giant” öyküsünde çocukların oyun oynayabileceği ağaçlarla, kuşlarla dolu büyük bir bahçe vardır lâkin bahçenin sahibi Bencil Dev bahçesine hiç kimsenin girmesine izin vermemekte, “benim bahçem benim bahçemdir, herkes bunu iyice bilsin, burada benden başka hiç kimsenin oynamasına izin vermeyeceğim” (Wilde 2010: 85) diyerek bahçesini yüksek bir duvarla çevirmiş ve “İzinsiz Girenler Yargılanacaktır” (Wilde 2010: 85) yazılı uyarı tahtası asmıştır. Bahçenin sahibi Dev, bencil insanları temsil etmektedir. Ne var ki baharın gelmesine rağmen Dev'in bahçesinde hala kış mevsimi hüküm sürmektedir. Dolayısıyla bahçenin içinde çocuklar olmadığı için kuşlar ötmeyi ve ağaçlar çiçek açmayı unutmıştır. Kar, Ayaz, Kuzey Yeli, Dolu bahçeden gitmemektedir. Öykünün sonuna doğru Bencil Dev'in yüreği yumuşar, “ne kadar bencillik yapmışım, baharın bahçeme neden gelmediğini şimdi yeni yeni anlıyorum” (Wilde 2010: 87) der, küçük oğlanın elini tutup onu ağaca çıkarır. O andan itibaren Dev'in kötü niyetli olmadığını hisseden diğer çocuklar Dev'in bahçesine koşarak dönerler ve onlarla birlikte bahar geri gelir. Çocuklar her öğleden sonra okul çıkışında gelip Dev ile oynarlar. Yıllar geçer, dev iyice yaşlanıp güçten düşer. Çocuklarla bahçede oynayamadığı için koltuğunda oturmaktadır. Oyun oynayan çocukları hayranlıkla seyrederken şu anlamlı sözü söyler: “Bir sürü güzel çiçeğim var ama çocuklar hepsinden çok daha güzel.” (Wilde 2010: 88). Bencilliğinden kurtulup

paylaşmanın manasını, doğayı ve çocukları sevmeyi öğrenen, onlarla oyunlar oynayan Dev'in aksine Ömer Seyfettin'in "Falaka" öyküsündeki hoca gibi "Ant" öyküsündeki hoca da çocukları sevmiyor, onları anlamak istemiyordur. Öyküyü anlatan çocuk karakterin "ben arkadaki rahlelerde, Büyük Hoca'nın en uzun sopasını uzatamadığı bir yerde oturdum." (2017b: 34-35) sözleri öğretmenin tıpkı diğer öyküdeki hoca gibi şiddet yanlısı olduğunu göstermektedir. Öyküde çocuk sözlerine şöyle devam eder:

okulda yalnız bir tür ceza vardı: Dayak... Büyük kabahatçiler, hatta kızlar bile falakaya yatarlardı. Falakadan korkmayan, titremeyen yoktu. Küçük kabahatçilerin cezası ise ilintisiz, ölçsüz idi. Küçük Hoca'nın ağır tokadı... Büyük Hoca'nın uzun sopası... ki rast geldiği kafayı mutlaka şişirirdi. (Seyfettin 2017b: 35).

Dayak, hiç şüphesiz, çocuklarda korku yaratan bir eylemdir. Prof. Dr. Abdulvahit İmamoğlu korkuyu "bütün organizmayı ve organların fonksiyonlarını etkisi altına alabilen ve fizyolojik yönden birçok tehlikeli durumlar yaratabilen bir heyecan hali" (İmamoğlu 2015: 52) olarak tanımlar ve "korku duygusu aşırılığa kaçtığı oranda çocuklar için en büyük tehlikelerden biridir" (İmamoğlu 2015: 52) der. Korku çocuklar için büyük tehlike taşımaktadır çünkü çocuklar korku duygusuyla tehlikeli insana dönüşeceklerdir. Öyküde çocuklar hocalarının eşeğine işkence edebilecek kadar ileri gidebilecektir.

"Falaka" ve "Ant" öykülerinden verilen örneklerden görüleceği üzere öğretmenler öğrencileriyle iletişim kurmamaktadır ve iletişim aracı olan sözcükleri çocukları tehdit etmek için kullanmaktadır. "Ant" öyküsünde anlatıcı karakter olan çocuk doğruyu söylemiş olmasına rağmen (bahçedeki abdest fıçısının musluğunu kimin kopardığını soran öğretmene Ali kopardı demiştir) büyük hoca kuru, kemikten eliyle çocuğun sol kulağını çekmiştir (o kadar hızlı çekmiştir ki, çocuğun kulağı ertesi gün bile yanmıştır. Kıpkırmızıdır.) çünkü o esnada bir başka çocuk çıkıp kendisinin kopardığını, Ali'nin kabahatinin olmadığını söyler (Seyfettin 2017b: 35) ve "yere yatıp bağıra bağıra sopaları ye(r)". (Seyfettin 2017b: 35) Öyküyü anlatan çocuk okul çıkışında arkadaşının yerine dayağı yiyen arkadaşını görünce "niçin beni yalancı çıkardın. Musluğu sen koparmamıştın" (Seyfettin 2017b: 36) dediğinde arkadaşı durumu çocuğa şöyle açıklar: "musluğu Ali koparmıştı. Ben de biliyordum. Ama o çok zayıf, hem hastadır. Görüyorsun, falakaya dayanamaz. Belki ölür, daha yataktan yeni kalktı." (Seyfettin 2017b: 36) Görüleceği üzere çocuklarda var olan sevgi, şefkat, merhamet duygularına bir yetişkin olan öğretmenleri sahip değildir. Çocuklar konuşarak, birbirlerini dinleyerek, anlayarak iletişim kurabiliyorken bir yetişkin olan öğretmenleri çocuklarla iletişim kuramamaktadır. Empati kurmak yerine onları korkutmakta, sevgisini göstermek yerine onlara şiddet uygulamakta, sopalarla vurmaktadır. Okulda sevgi dolu bir ortamın yerine acımasız bir ortam vardır. Bu ortamı yaratan öğretmenlerine karşı çocuklar çareyi birbirlerine kenetlenmekte bulmuş, öğrencilerden iki tanesi kan kardeşi olmaya ant içmiştir. Çocuğun "Ant ne?" (Seyfettin 2017b: 36) sorusuna arkadaşı şöyle yanıt verir: "Biz birbirimizin kanlarını içeriz. Buna 'ant içmek' derler. Ant içenler kan kardeşi olurlar. Birbirlerine ölünceye kadar yardım ederler, imdada koşarlar." (Seyfettin 2017b: 36) Alintıdan anlaşılacağı üzere çocuklar sözcüklerle iletişim kurmaktadır. Çocuk okulda ant içmenin nasıl bir şey olduğu üzerine gözlem yapar, arkadaşlarının hal ve hareketlerini inceler. Hatta ant içme üzerine düşünür, kendi sözleriyle: "ant içerek kan

kardeşi olmak. Bu, beni düşündürmeye başladı” (Seyfettin 2017b: 37) der. Çocuk evde annesine “fikrini, her çocuk gibi birisiyle ant içmek istediğini söyler. Andı tarif eder.” (Seyfettin 2017b: 37) Annesinin razı olmayıp “öyle münasebetsizlikler istemem. Sakın yapma ha” (Seyfettin 2017b: 37) sözleri bir yetişkinin çocuğu dinlemediğinin, onu anlamak istemediğinin kanıtı niteliğindedir. Evdeki anne en az okuldaki öğretmen kadar anlayışsız, ön yargılı, sabit fikirli, düşünemeyen, iletişim kurmaya kapalıdır zira çocuğunun neden böyle bir istekte bulunduğunu merak etmez ve sormaz. Çocuğun kendisine bir kan kardeşi arama sebebi “koca okulun içinde kendisini yapayalnız, arkadaşsız, koruyucusuz zannetmesidir” (Seyfettin 2017b: 37). Kan kardeş isteğiyle dolup taşan çocuk bir gün arka sokaklarında oturan Hacı Budaklar’ın aynı yaştaki oğulları Mistik ile kan kardeşi olur. Mistik akranları içinde en kuvvetli olmasına rağmen fiziksel gücünü güreş gibi sporlarda ve her yarışta kazandığı birinciliği ile göstermesi, kendisini kızdırmaya çalışan kızlara hiç tokat atmaması, bilakis arkadaşlarına yazın her cuma sabahı büyük bir deste söğüt dalı getirmesi, çocukların bu dallardan kendilerine hayali atlar yapması, cirit oynayıp yarışa çıkmaları çocukların hayal gücünün derinliğini, birbirlerine sevgi ve merhamet dolu olduklarını, zekâlarını güzellik ve iyilik için kullandıklarını, şiddeti, savaşı değil sevgiyi, barışı, barış içinde oynamayı, spor yapmayı tercih ettiklerini (Seyfettin 2017b: 38) göstermektedir. Kısacası çocukların dünyası yetişkinlerin dünyasından farklıdır.

Mistik ile ant içerek kan kardeşi olan çocuk aylar sonra bir gün okuldan eve yürürken karşılarından koşarak gelen iri, kara bir köpek karşısında korkar, şaşırır. Anlatıcı çocuk “aman kaçalım” (Seyfettin 2017b: 39) dediğinde gözleri ateş gibi parlayan köpek çoktan onlara yetişmiştir. Mistik “sen arkama saklan!” (Seyfettin 2017b: 39) diye haykırır ve kan kardeşinin önüne geçer. Köpekle tıpkı güreşir gibi boğaz boğaza gelir, savaşı. Sopalı amcalar çocuklara yardım etmek için yetişir ve köpeğe odunlarının bütün kuvvetiyle birkaç tane indirirler. Mistik kurtulur. Ancak zavallının kollarından ve burnundan kanlar akmaktadır. Mistik ertesi günü ve sonraki günlerde okula hiç gelmez zira köpekten kuduz hastalığı bulaşan Mistik tedavi için önce Bandırma’ya sonra İstanbul’a götürülmüştür. Mistik’in okula gelmediği günlerde kan kardeşi Çocuk onu ziyaret etmek, evine gitmek ister ve bu isteğini annesine söylediğinde annesi çocuğunu şu sözlerle geçiştirir: “hastaymış yavrum, inşallah iyi olunca yine oynarsınız, şimdi rahatsız etmek ayıptır.” (Seyfettin 2017b: 40) Çocuktaki acıma duygusu annesinde bulunmamaktadır. Annenin zor durumdaki komşusunu ziyaret etmek istememesi ve bu isteksizliğini “rahatsız etmek ayıptır” (Seyfettin 2017b: 40) sözüyle belli etmeme çabası Wilde’in “The Devoted Friend” öyküsündeki “insanlar zor durumlarında yalnız bırakılmalı ve rahatsız edilmemelidir.” (Wilde 2010: 91) diyen Değirmenci Miller’ı hatırlatır ve iki farklı eserdeki karakterlerin kişilik bakımından ne kadar çok benzediğini kanıtlar niteliktedir. “Ant” öyküsünde zaman geçer, Mistik ölür ve Çocuk büyür. Yetişkin bir birey olan çocuğun

daima, farkında olmayarak, sol elimin işaret parmağına bakarım. Birinci boğumun üstünde hâlâ beyaz çizgi şeklinde duran bu küçük yara izi bence pek mukaddestir. Andı için ölen, hayatını mahveden kahraman kan kardeşimin sıcak dudaklarını tekrar parmağımın ucunda duyar, beni kurtarmak için o kendisinden büyük, kudurmuş, iri ve kara çoban köpeğiyle pençeleşen aslan ve bahadır hayalini görürüm. (Seyfettin 2017b: 40)

sözleri aradan yıllar geçmiş olsa da çocukken sahip olduğu insani vasıflarını hâlen koruduğunu göstermektedir. Daha önemlisi çocuk yetişkinlerin meydana getirdiği toplumu ve düzeni “kokuşmuş, derinliklerine yuvarlandığımız karanlık uçurumun, bu ahlaksızlık ve bozukluk, vefasızlık ve bencillik, adilik ve miskinlik cehenneminin dibinde karamsar ve şartlanmış, kıvranırken saf ve nurdan mazi, kaybolmuş bir cennetin hakikatten uzak bir serabı” (Seyfettin 2017b: 40-41) olarak nitelendirir.

Mıstık sahip olduğu kişiliği ve karakteri ile Wilde’ın “The Birthday of the Infanta” öyküsündeki Cüce’ye oldukça benzemektedir. Mıstık gibi Cüce için de arkadaşlık çok önemlidir zira Cüce “Infanta’ya kendi küçük yatağını bırakır ve yabancı sığırlar zarar vermesin, aç kurtlar kulübeye fazla yaklaşmasın diye güneş doğuncaya kadar pencerenin dışında gözcülük yapar” (Wilde 2010: 164) çünkü Cüce, Infanta’yı gerçekten sevmiştir.

Ömer Seyfettin’in öyküsünde kan kardeşi olan öğrencilerin sahip olduğu acıma duygusuna Wilde’ın “The Canterville Ghost” öyküsünde Otis ailesinin küçük kızı Virginia sahiptir. Virginia yeni taşındıkları evlerinde Sir Simon’ın hayaletinin başını avcuna dayamış ve tam bir ruh çöküntüsü içinde, “hatta o kadar yitik, o denli kırık dökük” (Wilde 2010: 53) şekilde görünce ondan kaçıp odasının kapısını kilitlemek yerine hayaletle acır ve onu teselli eder ve şöyle der: “senin için çok üzülüyorum”, “seni açlıktan mı öldürdüler?... aç mısınız? Yanımda bir sandviç var. İster miydiniz?” (Wilde 2010: 54). Hayalet ise “hayır, teşekkür ederim, artık hiçbir şey yiyemiyorum; ama gene de sana çok teşekkür ederim, o korkunç, kaba, inceliksiz, sahtekâr ailenden çok daha iyisin sen” (Wilde 2010: 54) şeklinde yanıt verir. Virginia ailesinin aksine paylaşma duygusuna sahip, duyarlı bir kızdır çünkü hayaletin “çok yalnız ve mutsuzum, ne yapacağımı bilemiyorum, hakikaten. Uyumak istiyorum, uyuyamıyorum... üç yüz yıldır gözümü kırpmadım” (Wilde 2010: 55) şeklindeki hüznü ifade ederken çok ciddileşir, küçük dudakları titrer. Ona yaklaşır, yanına doğru eğilir, başını kaldırıp Hayalet’in ihtiyar, kırış kırış olmuş yüzüne bakar: “zavallı, zavallı hayalet, uyuyacak yerin yok mu?” (Wilde 2010: 55) der.

Wilde’ın öykülerindeki hissiz, duyarsız yetişkinlere benzeyen bir diğer yetişkin Ömer Seyfettin’in “Kaşağı” öyküsündeki isimsiz babadır. Öykünün anlatıcı karakteri olan çocuğun ezip parçaladığı ve yalağın içine attığı İstanbul’dan yeni gelen kaşağıyı baba bir gün çeşmeye bakarken görür ve hemen seyisleri Dadaruh’a “gel buraya” (Seyfettin 2017b: 193) diye haykırır ve “bunu kim yaptı” (Seyfettin 2017b: 193) diye sorar. Seyis’in “bilmiyorum” (Seyfettin 2017b: 193) cevabını duyunca öfkeden deliye dönen babasının ısrarla ve büyük öfke içinde kimin yaptığını öğrenme çabası karşısında büyük oğlunun hemen “Hasan” (Seyfettin 2017b: 193) demesi ve “dün Dadaruh uyurken odaya girdi. Sandıktan aldı. Yalağın taşında ezdi” (Seyfettin 2017b: 193) şeklinde detaylı lâkin tamamen yalan bir açıklama yapması, hiç şüphesiz, oğlanın kardeşini sevmediğinden değil babasından çok korktuğu ve dayak yiyeceğini bildiği için kendisini kurtarmak sebebiyledir. Akabinde babanın öfkeyle Hasan’a yönelip “eğer yalan söylersen seni döverim!” (Seyfettin 2017d: 194) demesi ve “bu kaşağıyı niye kırdın?” (Seyfettin 2017b: 194) sorusu babanın sakin, sevecen, anlayışlı, hoşgörülü bir yetişkin olmadığını gösterir niteliktedir. Hasan’ın “ben kırmadım” (Seyfettin 2017b: 194) cevabına rağmen babanın “yalan söyleme, diyorum” (Seyfettin 2017b: 194) şeklindeki tehditkâr sözü çocuğunu aslında duymadığının, hatta çocuğuna inanmadığının da

kanıtıdır. Gittikçe daha çok hiddetlenen baba çocuğuna “utanmaz yalancı” (Seyfettin 2017b: 194) diyerek tokat atar. Öyle ki Hasan haksız yere yediği bu tokat ne zaman aklına gelse ağlamaya başlayıp geç susar zira onuru zedelenmiştir. (Seyfettin 2017b: 194) Hasan babasının sorduğu soruya doğru bir yanıt vermiş, yapmadığını kesin ve net bir şekilde söylemiş olmasına rağmen hem şiddet görmüş hem de ahırdan ve çok sevdiği atlardan mahrum bırakılmış, eve hapsedilmiştir. Babasının sert mizacından ve bir bakışından korkan çocuk kardeşi Hasan’a attığı iftira yüzünden içinde zehirden bir azap duymakta, kardeşi kuşpalazı hastalığına yakalandığında bu azaptan kurtulmak, affedilmek için kaşağıyı asıl kendisinin kıldığını itiraf etmek için sabırsızlanmakta ve derin hıçkırıklar içinde boğulmaktadır. Bakıcıları Pervin’in “yarın söylersin... şimdi baban uyuyor, yarın sabah söylersin; Hasan da duyar. Onu öpersin; ağlarsın; seni affeder. ... haydi şimdi uyu” (Seyfettin 2017b: 195-196) sözünü dinleyen çocuk için sabah çok geçtir çünkü zavallı masum kardeşi, Hasan, o gece ölmüştür.

Prof. Dr. Abdulvahit İmamoğlu çocuk suçluluğunun sosyal boyutları içerisinde ilk sırada ailenin olumsuz etkisini ele alır ve İmamoğlu’na göre “tehdit dayakla olabildiği gibi çocuğun arzu ettiği şeyleri ondan saklama, onu gezilerden alıkoyma vb. durumlarla da ilgili olabilir.” (İmamoğlu 2015: 90). İşte öyküde sevgi ve anlayış yoksunu bir babanın iki oğlunun çekingen, korkak çocuklar olmasına yol açması çocuklarına nasıl büyük bir zarar verdiği kanıtı niteliğindedir. Zavallı küçük Hasan haksız yere suçlanmış, dayak yemiştir, çok sevdiği atları görmesi yasaklanmıştır ve hasta olduğu için ölmüştür. Kardeşi ise Hasan’a attığı iftiranın bir suç olduğunu bilerek ömrü boyunca vicdan azabı çekecektir. Prof. Dr. İmamoğlu’nun belirttiği üzere

Sevgi ve belirli bir anlayış ile beraber olmayan, çocuğun fiziki ve ruhsal yeteneklerinin dışına çıkan aşırı baskıcı, cezacı ve endişe, korku yaratıcı otorite iki yönde gelişme yapabilir: ya çocuğun kendisine güven, cesaret, mücadele ve yaratma enerjisini engeller, böylece sınırları zayıf, korkak, çekingen olmasına yol açar veyahut ta çocuk babanın kendisine gösterdiği saldırgan, dehşet verici tavır aynen kendisine mal eder ve kendisi de çevresine, diğer insanlara aynı saldırganlığı, yıkıcılığı gösterir. (İmamoğlu 2015: 101).

Öyküdeki Hasan isimli karakter Wilde’in “The Happy Prince” öyküsündeki zor durumdaki kibritçi kızı hatırlatır. Satması gereken kibritleri suya düşürdüğü için babasından dayak yiyecek, ayakları çıplak küçük kız yüksek bir sütunun üstünde duran Heykel Mutlu Prenses’in görebildiği fakir, aç, zor durumdaki insandır. (Wilde 2010: 76). Görüleceği üzere Wilde’a ve Ömer Seyfettin’e göre insanlar arasındaki iletişim eksikliği hatta iletişimin olmayışı bir hastalık, bir ölüm kadar acıdır çünkü çocukların heba olmasına sebebiyet vermektedir.

Bir çocuğu kazanmak bir nesli kazanmaktır, bir geleceği kurtarmaktır. Bu başarı ise, hiç şüphesiz, eğitime önem verilmesiyle mümkündür. İşte o vakit çocuklar geleceğin bilinçli, birey vasfına sahip yetişkinleri olacaktır.

19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, çocuğun eğitime verilen önem artmış, özellikle iyi gelirliler ailelerin çocukları, okulda verilen eğitimin yanı sıra, ya eve hoca getirilerek ya da çocuk hocaya götürülerek ders almışlardır. Bu dönemde, Osmanlı toplumunda

Fransızca'ya karşı eğilim artmış; bu nedenle çocuklar hem Fransızca öğrenmeye teşvik edilmiş, hem de Fransız öğretmenlerden piyano dersleri almışlardır. (Dilek Tüfekçi Can 2012: 56)

Ömer Seyfettin bu toplumsal gerçeği “Primo Türk Çocuğu” adlı öyküsünde “tahsilini Paris’te bitirmiş” (Seyfettin 2017a: 225) “Selanik’teki İtalyan Mason Locası’na mensup” (Seyfettin 2017a: 227) genç mühendis Kenan Bey karakteri aracılığıyla göstermiştir. Eğitilmiş, kültürlü, aydın bir birey olan Kenan Bey diğer öykülerdeki anne-babaların aksine oğluyla bir iletişim içerisindedir. Lâkin Ömer Seyfettin’e göre bir kişinin ne kadar eğitilmiş, kültürlü olsa da öz benliğini bir diğer ifadeyle Türklüğünü unuttuğu sürece gerçek bir birey olamayacağını vurgulamıştır zira Kenan Bey “düşünmeye başladığı anda” (Seyfettin 2017a: 227) şimdiye kadar yaptığı hataları anlamış, yaşadığı ömrün bir hiçlikten ibaret olduğunu bir diğer ifadeyle yaşayan bir ceset hatta kıymetsiz bir ceset olduğunu (Seyfettin 2017a: 226) idrak etmiştir. Kenan bey’in hatası Türklüğünü önemsememiş olmasıdır. Diğer öykülerdeki hatalarından ders almayan hatta bir kere düşünmeyen yetişkin karakterlerin aksine Kenan Bey’in “ruhu, hissi, fikri, vicdanı, idraki değişmiştir.” (Seyfettin 2017a: 227) Kenan Bey hiddetinden ve utancından ağlamak istemekte, kalbi sıcak bir zehirle dolduğunu, göğsünün parçalanacak gibi acıdığını duymakta, ıstıraptan ve azaptan kıvrılmakta, (2017a: 235) “zavallı” (Seyfettin 2017a: 239) oluşuna hayıflanmaktadır zira bir vakitler Türklüğünden utanan hatta Türklükten nefret eden bir kişi iken - İtalyan Grazia’nın kendisiyle evlenmeyi kabul etmesi için Kenan ata yadigârî malını mülkünü satıp, beş bin lira vermeyi, Türk adetlerine sadık kalmış mutaassıp akrabalarıyla münasebet ve ülfette bulunmamayı, doğacak çocuklarının İtalyan terbiyesi görmesini ve İtalyan olmasını kabul etmiştir - öykü ilerledikçe bir diğer ifadeyle Kenan Bey düşünmeye başladıkça farkına vardığı mevcudiyetinin aşağılığını, sefaletini, adiliğini anlayacak; kaybettiği kavmiyeti, unuttuğu milliyeti, kıymetini takdir edemediği esasları için acı bir matem duymakta, on senedir içine yuvarlandığı esirlik uçurumundan kurtulup oğlu Primo’ya gerçek bir baba olacaktır çünkü oğlunun Türklüğü ile övünmesinin gerekliliğini hissettirecek; oğlunun adını, kimliğini ve kişiliğini bulmasını sağlayacaktır. (Seyfettin 2017a: 240-250)

“Primo Türk Çocuğu” öyküsünde ikiyüzlü, yalancı, riyakâr, gaddar insanları ve onların oluşturduğu toplumları, milletleri, ülkeleri, örneğin “gaddar Avrupa’yı”, (Seyfettin 2017a: 227) “dolandırıcı, alçak, yağmacı ve doymaz Avrupalıları” (Seyfettin 2017a: 228) düşünen ve kendi kendine “Bu nasıl insaniyet?” (Seyfettin 2017a: 228) sorusunu soran Kenan Bey’e Wilde’ın “The Happy Prince” öyküsündeki heykel çok benzemektedir. Heykel Mutlu Prens hayatta iken duygusuz ve duyarsız bir yaşam sürmüş olmasına hayıflanmakta, gözleri yaş dolu, gözyaşları altın yanaklarından aşağıya doğru akmaktadır çünkü Belediye tarafından o kadar yükseğe yerleştirilmiştir ki, yaşadığı şehrin tüm çirkinliklerini ve tüm sefaletini görmekte, kalbi kurşundan olmasına rağmen gözyaşları sicim gibi akmaktadır. Hâlbuki Mutlu Prens olarak yaşarken, bir kalbe sahipken hiç ağlamamıştır çünkü üzüntünün girmesine izin verilmeyen Umursamazlık Sarayı’nda yaşamıştır. Gündüzleri bahçede arkadaşlarıyla oynarken, akşamları Büyük Salon’da halay başıdır. Bahçenin etrafı yüksek duvarlarla örülü olduğu için duvarların arkasında neler olup bittiğini merak edip hiç sormamıştır çünkü etrafı hep güzelliklerle doludur. Arkadaşları ona Mutlu Prens demektedir.

Gerçekten mutluydu ve gerçek mutluluk buydu. Mutlu yaşamış ve mutlu ölmüştür. (Wilde 2010: 71-78) Bu öyküde Oscar Wilde okurlara şu soruyu yöneltmektedir: gerçek mutluluk nedir?

Oscar Wilde'in "The Happy Prince" ve "The Fisherman and his Soul" öyküleri sırasıyla göstermektedir ki gerçek mutluluk; üzüntü ve kederin arkasında saklıdır: ve gerçek mutluluğa ancak bencil olmayan insanlar erişebilir: "acı çekmek varoluş yolumuzdur, çünkü var olduğumuzun bilincine varmamız için tek yol"dur. (Wilde 2011: 884) Wilde'a göre sahici mutluluğa "Zevk Vadisi'nden" (Wilde 2010:197) uzak duran, üzgün ve kederli insanları önemseyen, bilinçli, duygulu, duyarlı ve inançlı insanlar layıktır. İnançlı insan ise aynı zamanda bilgi sahibi insandır.

Ömer Seyfettin'in öyküsünde Türkçe bilmeyen Primo ile iletişimi Fransızca diliyle kuran arkadaşı Orhan'ın "Senin baban Türk değil mi?", "Senin baban Türk Mühendisi değil mi?" (Seyfettin 2017a: 243) sorusuna Primo'dan aldığı "evet" (Seyfettin 2017a: 243) cevabına istinaden "o halde sen de Türksün!" (Seyfettin 2017a: 243) deyip coşkuyla "Türkler dünyanın en cesur, en asil, en kavi bir milleti" (Seyfettin 2017a: 243) demesi ve "Asırlarca bütün Asya'ya hakim olmuşlar, Atilla Avrupa'yı ezmiş, köpek gibi inletmişti. Türkler medeniyet yollarını açmış, her yere kahramanlık, temiz kan, saf ahlak, teceddüt ve istifa götürmüşlerdi. Dünyanın en büyük hükümetini Cengiz kurmuş, ..." (Seyfettin 2017a: 243) sözleriyle devam etmesi Orhan'ın bilgili ve bilinçli bir çocuk olduğunun kanıtı niteliğindedir. Primo'nun da arkadaşını dinlerken mütelezziz oluşu ve benliğinden iftihar duyusu, Orhan'la olan arkadaşılığından utanmayıp bilâkis hazzetmesi, babası Kenan'ın yıllar sonra idrak edebildiği gerçekleri Primo'nun çocuk yaşta kazandığını gösterir niteliktedir. Arkadaşı Orhan'ın "Korkma, sen Türksün! Türkler hiçbir vakit, hiçbir yerde, hiçbir şeyden korkmazlar" (Seyfettin 2017a: 245) sözleriyle verdiği cesaretin sayesinde Primo diğer öykülerdeki yetişkinlerin sahip olmadığı araştırma, öğrenme, soru sorma, sorgulama, anlama, birlik ve beraberlik duygusuna sahip bir birey olur.

"Falaka", "Ant", "Kaşağı" başlıklı öykülerde oğullarını, öğrencilerini dinlemeyen, anlamak istemeyen, kısacası çocuklarla iletişim kurmayan anneler, babalar, öğretmenler gibi Primo'nun annesi Grazia da çocuğuyla iletişim kurmayan, çocuğuna sevgi, hoşgörü göstermeyen bir yetişkindir. Grazia bir açıklama yapmaksızın oğlunu iki farklı zamanda -ilki tercümanla ikincisi eşiyile konuşurken- odadan kovması üzerine Primo "niçin kovuyordu?" "Annesi buna nasıl cesaret etmişti?" (Seyfettin 2017a: 246) diye düşünüp, niçin kovulduğunun sebebini öğrenmek ister. Primo'nun soru sorma, öğrenme isteği, arzusu, hiç şüphesiz, babasının sahip olduğu ve oğluna da aşıladığı bireyselliğin neticesidir. Grazia diğer öykülerdeki sevgisiz ve tehditkâr yetişkinler gibi eşi Kenan Bey'i "çocuğumu da beraber götürürüm, burada bırakmam" (Seyfettin 2017a: 248) diyerek tehdit ettiğinde Kenan Bey'in "çocuğumuzu çağırırız, sorarız Hangimizi arzu ederse onun olur. Ya benimle kalır, Türk olur; yahut seninle İtalya'ya gider." (Seyfettin 2017a: 248) cevabı Kenan Bey'in tehdit yoluna başvurmaktan, gerçek bir iletişim kurabiliyor olduğunun kanıtıdır. Grazia oğluna bağırarak "Primo, buraya gel" (Seyfettin 2017a: 249) derken ve onu zorla kucaklamaya kalkışırken Kenan Bey'in oğluna "yavrum biliyorsun ya, şimdi muharebe var. Annenle biz artık bütün bütüne ayrılıyor. Sen benimle beraber burada kalmak, Türk olmak mı istersin? Yoksa annenle İtalya'ya gidip İtalyan olmak mı?" (Seyfettin 2017a: 249) sorusunu yöneltmesi

anne ve babanın sahip olduğu farklı kişilik özelliklerini göstermektedir. Çocuk yaşta gözlem yapabilen, düşünüp karar verebilen birey vasfına sahip Primo “Ben Turko çocuk. Ben, yok İtalyano. Ben burda Ben çocuk Türk” (Seyfettin 2017a: 249-250) sözleriyle babasıyla Selanik’te kalmayı, Türk kimliğini kazanmış olarak, ve hatta kişilik sahibi, saygın birey olarak yaşamayı tercih eder. Kısaca Primo sevgi dolu ortamda yaşamayı, babası gibi sevgi dolu bir insan olmayı tercih eder. Primo’nun tek isteği sevgidir. Primo babasının sunduğu isim seçeneklerinden “Oğuz” (Seyfettin 2017a: 353) adını seçtikten sonra “bu büyük bir adamın adı mıdır?” (Seyfettin 2017a: 353) şeklinde yönelttiği sorusuna babasının “En büyük Türk’ün adı”, “Türklerin ilk hakanı. İlk Türk hakanı” (Seyfettin 2017a: 353) diye cevap vermesi ve oğlunu kucaklayıp öperek “sen bir aslansın yavrum, aslan bir Türk. Adın tarihe geçecek” (Seyfettin 2017a: 353) şeklinde cesaretlendirmesi kendini gerçekleştirmiş bir yetişkin davranışıdır. Oğuz’u ve babası Kenan Bey’i diğer öykülerdeki karakterlerden farklı kılan bir diğer önemli detay evlerindeki kitaplardır. Kenan Bey’in evinde Türkolojiye dair kitapların varlığı, Oğuz’un bu kitapları okuması, evde bol bol Türkçe konuşması bilgili insan olmaya başladığının kanıtı niteliğindedir. Görülüyor ki Ömer Seyfettin öyküsü aracılığıyla annelere ve babalara evlerinde nitelikli ve eğitici kitaplar bulundurmalarını, çocuklarını küçük yaşlarda kitaplarla tanıştırmalarını, kendilerinin kitap okumasını ve öte yandan çocuklarına da bu alışkanlığı kazandırmalarını tavsiye etmektedir. Öyküde kitapların varlığı sayesinde, hiç şüphesiz, baba ve oğulun bir adı, kimliği ve kişiliği vardır. Bu öyküdeki Primo adlı çocuk karakter “Meşrutiyet Çocuğu”nun bir temsilidir denilebilir zira Primo, Cüneyd Okay’ın Meşrutiyet Çocukları eserinde belirttiği özelliklere sahiptir:

Vatanını seven, mevcut rejime sadık, [...] milliyetçi/Türkçü, yerli malı kullanan, sahip oldukları isimler bile siyasi sistemin ürünleri olan, güçlü gürbüz, kendileri için düzenlenen şenlik ve bayramlarda yaptıkları sportif gösteriler ve resmi geçitlerle dikkati çeken, rejimin ve mevcut yönetimin getirdiği yenilikleri benimseyen, dönemin önde gelen kişilerine sevgi ve saygı besleyen, onlar için yazılmış şiirleri okuyan, yeni rejimin faziletlerini, sloganlarını, bayram olarak ilan edilmiş özel günlerini anlatan edebi ve müzikal eserleri ezberleyip söyleyen, Meşrutiyet rejiminin devamı için ‘ölüm’e dahi çağrılan bir nesil. (aktaran Dilek Tüfekçi Can 2012: 60.)

Ömer Seyfettin’in öykülerinden anlaşılacağı üzere çocuklar düşünceli, hassas, duyarlı, naif, dürüst, ince fikirli, sevgi dolu, merhametlidir. Ömer Seyfettin bu erdemlerden yoksun yetişkinlerin çocuklar için ne kadar tehlikeli olabileceğini “Binecek Şey” adlı öyküde “hükümet, kanun, din, ahlâk hasılı her şey nazarında, manası olmayan birtakım uydurma latifeden” (Seyfettin 2017b: 43) ibaret, “ne olduğuna dikkat etmediği ‘dünyanın’ üstünde bir duman içindeymiş gibi, hiç görmeyerek yaşayan” (Seyfettin 2017b: 44) Derviş Hasan karakteri aracılığıyla gösterir. Derviş Hasan kurnaz ve bencil ihtiyar bir erendir zira otuz senedir Anadolu insanların misafirperverliğini kullanarak geçinmiştir. (Seyfettin 2017b: 43-44). Sıcak bir gün yollarda yürürken küçük bir tepenin önüne gelince “Vallahi bunu çıkamam!” (Seyfettin 2017b:45) diye haykırıp erenliğine yakışmayacak bir üslup ile

Allah’ım benim vücudumu sen yarattın. Onu ıstıraplarından da sen kurtar. Sana yalvarmıyorum. Mutlaka bana ‘bir binecek şey’ göndereceksin.

Göndermezsen... Senin ağır, senin sefil eserini taşımayacağım. Burada yıkılıp yatacağım. Sana inat açlıktan, susuzluktan, sıcaktan öleceğim. [...] Gökler gözün, kâinat aklın, adem kulağıdır. İşit, hem bil ki, bana bir 'binecek' göndermezsen buradan bir yere kımıldamayacağım. Gebereceğim. Leşimi kargaların yediğini göreceksin. (Seyfettin 2017b: 46).

Allah'a isyan eder. Bu sözlerini haykırırken Allah'ın merhametli oluşunu kurnazca kullanmıştır. Uyanık, bencil ve kurnaz Derviş Hasan'ın karşısına kendisinden daha acımasız, gaddar, anlayışsız kurnaz ve bencil yörüklerin çıkması acımasız, kurnaz, bencil insanların gittikçe artan sayısını gösterir niteliktedir. Yüklü yüksüz birçok at, katır sahibi olmalarına rağmen Derviş Hasan'a "Derviş baba, bize bir yardım edeceksin. [...] Şuracıkta kısıraklarımızın biri doğurdu. Doğan tay yokuşu çıkamayacak. Biz de pek yorgunuz. Sen uyumuş dinlenmişsin. Gel sevabına şu tayı kucağına al da yokuşun başına kadar çıkarıver." (Seyfettin 2017b: 48) şeklindeki isteğine Derviş Baba'nın "ben sevap filan istemem." (Seyfettin 2017b: 48) demesi ve yörüklerin nezaket sınırlarını bir hayli aşan ısrarı üzerine Derviş Hasan'ın hiddetinden deli olup sevaba, Müslümana, din kardeşlerine sövmeye başlaması üzerine Yörüklerin Derviş Hasan'ı sırtına, beline, uyluklarına tekme tokat, döve döve kaldırıp, yeni doğan tayı zorla kucağına vererek önlerine katması ihtiyarlara saygısı, sevgisi, merhameti, anlayışı olmayan yetişkinlerin ne kadar acımasız ve tehlikeli olabileceğini göstermektedir.

Ömer Seyfettin'in bir diğer öyküsü "Perili Köşk"te ise on senedir kiracılarından kira paralarını ilk aşamada alıp akabinde peri kılığına girip onları korkutup kaçırarak böylece yeniden farklı kiracıların gelmesini sağlayan Hacı Niyazi Efendi'nin Hacı'lığına yakışmayan hareketlerde bulunması Derviş Hasan karakterinin bir eren olmasına rağmen Allah'a söylenmek ve karşı gelmek gibi erenliğine yakışmayan hareketlerde bulunması oldukça benzerdir. Ne var ki Hacı Niyazi Efendi'nin yıllardır oynadığı bu oyunu son kiracısı Sermet Bey bozar ve kağıda "kiracım Sermet Bey'den köşkün altı senelik kirası olan bin seksen lirayı peşinen aldım" (Seyfettin 2017b: 250) yazısını yazdırır ve imzasını attırır. Sermet Bey'in iki senedir köşkte oturabildiğine hayret eden komşularına Hacı Niyazi Bey'in "ne abdest ne oruç ne namaz, ne niyaz. Karılı, erkekli, çoluklu çocuklu hepsi akşamdan sabaha kadar sarhoş. Ayol onlara ecinli değil, şeytan bile görünemez" (Seyfettin 2017b: 250) şeklinde verdiği cevap kurnaz, sahtekâr, yalancı, namert insanların –din adamlığını idrak edememiş bir din adamının- hatalarını kabul etmek yerine dürüst ve mert insanları dini alet ederek- kolayca karalayabileceğini gösterir niteliktedir. Derviş Hasan hatasından ders alıp "tövbe" ederken Hacı Niyazi Efendi'nin değişmediği görülmektedir. Bu tip umursamaz, riyakâr insanların devlet kademelerinde görev almasıyla masum insanların nasıl zor durumlarda kalabileceğini Ömer Seyfettin "Yalnız Efe" adlı öyküsünde gösterir. Adalet ve hükümetin adaletli olacağına inanan on altı yaşındaki fakir bir kız yalnız Efe'nin babasını öldüren yabancı korucuları "babamı vuran filandır, tutun!" (Seyfettin 1997: 155) sözleriyle hükümete şikayet edip suçlunun yakalanmasını istemesine kimsenin aldırış etmemesi, "babamı vuranı daha tutmayacak mısınız?" (Seyfettin 1997: 155) dediği zaptiye mülâzımından tehditkâr bir şekilde "bre kahpe, bir daha buraya gelirsen senin kafanı kırarım" (Seyfettin 1997: 155) şeklinde incitici söz işitmesi, zaptiye mülâzımı tarafından dövülüp sokağa atılması kamu görevlisinin çocuk yaştaki bir kızı dinlemediğinin, ona bağıırıp

şiddet uyguladığını göstermektedir. İnsaniyetten uzak davranış sergileyen bu yetişkine yalnız Efe'nin cevabı dağa çıkıp babasının parasını zorla alıp babasını öldürenleri öldürmekle verir. Yalnız Efe köyde kasabada tüfekle gezen, rüşvet yiyen zalim adamları vururken diğer tarafta zenginlerin fakirler, kimsesizler, dullar, öksüzlere yardım etmesini sağlar, zenginlere köyün köprüsünü yaptırır, köyün mektebini kurdurur, böylece köye adalet getirmiş olur. Onun sayesinde köylü zulümden kurtulmuş, öksüzlerin yoksulların yüzü gülmüş, camiler şenlenmiştir. Yüksek dağa çıkıp herkese iyilik yapan yalnız Efe davranışları itibarıyla Wilde'ın "Mutlu Prens" öyküsündeki yükseğe heykeli dikilen, zavallı ve muhtaç durumdaki fakirlere, hastalara arkadaşlı Kırılgaç ile yardım gönderen Mutlu Prens'e benzemektedir.

Hak ve adalet arayan yalnız Efe'nin küçük bir kız olmasına rağmen maruz kaldığı sözlü ve fiziksel şiddetin daha büyüğünü Makedonya'da geçen "Bomba" öyküsündeki hamile genç kız Magda yaşar. Eşi Boris'in "savaşa gitmiyorum ki... konuşmaya gidiyorum" (Seyfettin 2017b: 102) diye inanıp güvendiği silahlı adamlar bu ailenin sekiz yüz lirasını hem zorla almış hem Magda'ya sözlü ve fiziksel tacizde bulunmuş hem de öldürdükleri Boris'in kafasını "bu bombayı sakla" (Seyfettin 2017b: 111) deyip Magda'nın eline torba içinde vermiştir. Bu zorbalıklar, cinayet; eli kanlı, merhametsiz, gaddar adamların yaratacağı tehlikenin boyutunun sonu olmadığını gösterir niteliktedir. Öykünün sonunda Magda'nın karnındaki bebeğin doğup doğmadığı hakkında net ve kesin bir bilgi verilmemesi dünyada gitgide artan kötülükler içinde kalan çocukların ve bebeklerin bu kötülüklerle nasıl baş edebilir sorusunun bilinemez, açıklanamaz cevabı olarak yorumlanabilir.

Magda'nın henüz doğmamış bebeği tıpkı Wilde'ın "The Star-Child" öyküsünde fakir oduncunun karın kışın ortasında ormanda bulunduğu bebek kadar savunmasız, aciz, korunmaya, sevgiye, merhamete muhtaçtır. Öyküde bebeği fakir, yufka yürekli oduncu "karda ölüme terk etmek kötülük olur; yoksulum, evde beslemem/doyurmam gereken insan çok, tencere boş, ama yine de onu evime götüreceğim, Karım bakar bebeğe" (Wilde 2010: 204) diyerek kurtarıırken Magda'nın bebeği henüz anne karnında zengin, paragöz, ahlâksız halka savaş açan, acımasız, gaddar insanlarla karşı karşıya gelir.

Ömer Seyfettin ikiyüzlü, yalancı, menfaatçi, riyakâr insanların sayısının artmasını "Yüksek Ökçeler" öyküsündeki Hatice Hanım'ın "aşçı, işçi, artık eve ne kadar adam aldıysa hepsinin arsız, hırsız, yüzsüz, namussuz çıkması, tam iki sene bir adam akıllısına rast gelmeyişi" (Seyfettin 2017b: 266) ile vurgular. Baş dönmesi gibi sağlık sorunu sebebiyle doktorunun tavsiyesi üzerine bir karışa yakın ökçeli iskarpinlerini çıkarıp yumuşak bir terlik giymeye başlamasıyla ayakkabısının eskisi gibi ses çıkarmaması; dokuz senelik sadık hizmetçilerinin alçak, hırsız ve namussuz olduğunu, işe yeni aldıklarının da eski işçilerinden yalancılık, dolandırıcılık yönünden pek bir farkının olmadığını ortaya çıkarmıştır. Bu durum ise Hatice Hanım'ın üzüntüden zayıflayıp, sararıp solmasına yol açmıştır. Hatice Hanım'ın bir çiçek, bir gül gibi gitgide sararıp solması; yalana dolana, namertliğe, ahlaksızlığa tahammül edemeyen insanların alçak, hırsız ve namussuz insanların yüzünden heba olduğunun bir örneği sayılabilir. Heba oluş gerçeğinin Ömer Seyfettin'e verdiği acı "Diyet" öyküsündeki çalışkan, dürüst, mütevazî koca Ali karakterinin önce uğradığı iftira, ardından sol kolunun kesilmesi için verilen ceza, ve para verip onu kurtaran zengin lakin cimri Hacı Mehmet'in artan eziyetleri ve sürekli yüzüne çarptığı "Ulan Ali! Kolunun diyetini ben

verdim. Yoksa çolak kalacaktın” (Seyfettin 2017b: 140) sözleri ve “tembel, miskin” (Seyfettin 2017b: 142) suçlamaları yıkıcı ve ezici yönünü, şiddetini masum, kendini savunamayan, hakkını arasa da bulamayan Ali'nin hissettiği üzüntüsü ile benzerdir denilebilir. Hak ve hukuğun bir anlam ifade etmediği bir toplumda ve zamanda koca Ali'nin dayanamayıp sıvıdığı kolunu yüksek kıyma kütüğünün üstüne koyup bilemediği en büyük ve en ağır satırı büyük bir hızla indirip kopan kolunu tutup Hacı Mehmet'in önüne fırlatması ve hiç kimsenin koca Ali'nin nereye gittiğini bir daha öğrenememesi heba olan bir insanı dolayısıyla ziyan olan bir hayatı gösterir niteliktedir. Kendisinden küçük yaştaki bir delikanlının mahvolmasına yol açan, yitip gitmesine sebebiyet veren Hacı Mehmet karakteri gibi Wilde'ın “The Devoted Friend” öyküsünde oğlu merdivenden düşüp yaralanınca büyük bir fırtınada Doktor'u çağırılmaya kendisinin yerine Hans'tan gitmesini isteyen; Karanlıkta hendeğe düşmemek için fenerini isteyen Hans'a bencilce “ama bu feneri yeni aldım, başına bir şey gelirse çok üzülürüm”, “biliyorsun el arabamı vereceğim sana, karşılığında senin de benim için bir şey yapman gerekir.” (Wilde 2010: 97) diyen zengin ama cimri, kurnaz, bencil ve menfaatçi değirmenci Hugh Küçük Hans'ın fırtınada evine geri dönerken karanlıkta bataklığa düşmesine ve boğularak ölmesine neden olur. “Bir daha hiçbir eşyayı vermicem. İnsan ne zaman bir cömertlik yapsa başı derde giriyor” (Wilde 2010: 98) sözleri değirmenci Hugh'nun bencil insan olduğunu halen idrak etmediğini, daha acısı bencil olduğunu asla kabul etmek istemediğini gösterir niteliktedir. Değirmenci Hugh gibi “The Birthday of the Infanta” öyküsündeki Infanta da Cüce'nin “kalbini kırarak” (Wilde 2010:170) ölümüne sebebiyet vermiştir. Ne acıdır ki hatasını görmeyip Infanta'nın “bundan böyle benimle oynamaya gelenlerin kalbi olmasın” (Wilde 2010: 170) diyerek arkasına bakmadan kaçıp gitmesi masumiyete ve insaniyete önem vermeyen insanların gaddarlıklarında bir sonun olmayacağını kanıtlar niteliktedir. Fazilet sahibi bireyleri temsil eden Küçük Hans ve Cüce gibi “The Nightingale and the Rose” öyküsünde bülbülün uğruna kanını/canını verdiği Gül'ü “Korkarım rengi elbiseme uymayacak” (Wilde 2010:83) diyerek daha değerli bulunduğu mücevheri tercih eden yetişkin kızın bencillikte Değirmenci Hugh ve Infanta'dan hiçbir farkı yoktur. Ömer Seyfettin gibi Wilde da bencilliğin ne kadar zararlı olabileceğini

İyi insan olmanın temeli iyi geçen bir çocukluk döneminde atılmaktadır. “Çocuk ise ailenin bir eseridir. [...] Aile sevgisi, şefkat ve ilgisinden uzak büyüme, öz anne baba yakınlığını hissedememek çocuklar için onarılması adeta imkansız olabilecek sorunlar yaratabilir” (Çakmaklı 2010: 12). Çocukların gelişiminde diğer önemli unsur nitelikli eğitim ve öğretmendir.

Wilde'a göre toplumu saran isteksizlik, mutsuzluk, yalnızlık, güvensizlik, huzursuzluk duyguları insanların düşüncesiz, umursamaz, duyarsız, acımasız, riyakâr, maddiyatçı (materyalist), önyargılı, hilekâr, ahlâksız olmasının nihai sonuçlarıdır. Wilde'a göre bir ülkenin ilerlemesi, toplumun gelişmesi için ilk başta birey kendini sorgulamalı, varsa hatalarıyla yüzleşmeli, eksiklerini tamamlamalı, kendini eğitmeli, yetiştirmelidir zira “insan, doğası itibarıyla toplumsaldır” (Wilde 2011: 1102) ve “toplumun gelişimi, bireyin gelişimine bağlıdır”. (Wilde 2011: 1043) Wilde gibi benzer düşüncelere sahip Ömer Seyfettin'e göre bir toplumun, bir ülkenin gelişmesi ve ilerlemesi erdem sahibi bireylerin varlığı ile mümkündür. Aksi takdirde çocuklar ve çocuk gibi saf, masum insanlar ikiyüzlü, yalancı, menfaatçi, riyakâr insanların elinde

mahvolacaktır ve bu mahvoluşu Ömer Seyfettin “uyurken hançerlenen bir adamın uyanarak, lakin ne olduğunu anlamayarak ölmesi gibi”dir (Seyfettin 2017a:229) diyerek betimler.

Çocukları ve çocukluk dönemini önemseyen Wilde’a ve Seyfettin’e göre bir toplumda eşitlik, dürüstlük ve hoşgörü ilkelerinin varlığı o toplumda gerçek, özgün ve özgür bireylerin varlığına bağlıdır ve birey vasfına sahip olabilmek için kişi anlayışlı, azimli, okuryazar, bilgili, eğitilmiş, çalışkan, duyarlı, duygulu, dürüst, düşünceli, güler yüzlü, hassas, kibar, hoşgörülü, affedici, bağışlayıcı, inançlı, sadık, kararlı, saygılı, saygın, yardımsever, cömert, vefalı, candan, vicdanlı, merhametli olabilmelidir. Kişi ayrıca empati kurabilmeli, doğaya ve hayvanlara saygı duyabilmelidir. Bu erdemlere sahip olmayan bencil yetişkinlerin önemsemediği, görmezden geldiği, iletişim kurmadığı, sevgisini göstermediği çocukların nasıl heba olduğu Oscar Wilde’ın “The Selfish Giant”, “The Canterville Ghost”, “The Birthday of the Infanta”, “The Happy Prince”, “The Fisherman and his Soul”, “The Star-Child”, “The Devoted Friend”, “The Nightingale and the Rose” olmak üzere sekiz öyküsünde ve Ömer Seyfettin’in “Falaka”, “Ant”, “Kaşağı”, “Primo Türk Çocuğu”, “Binecek Şey”, “Perili Köşk”, “Yalnız Efe”, “Yüksek Ökçeler”, “Diyet”, “Bomba” adlı on öyküsünde gösterilmiştir. Oscar Wilde’ın ve Ömer Seyfettin’in bu öykülerinde okurlara çocukların yıpratıcı ve yıkıcı etkiye sahip kişilikteki ve karakterdeki yetişkinlerin yüzünden ziyan olmaması gerektiği mesajını verdiği görülmektedir. Yarınların yitirilmemesi için kişilerin sahip olması gereken erdemleri Wilde ve Seyfettin etkileyici bir biçimde ele almıştır.

KAYNAKLAR

AYTAÇ, Gürsel, (2016), **Genel Edebiyat Bilimi**, İstanbul: Doğu Batı Yayınları.

BORBA, Michele. “50 Ways to Be A Great Example to a Child”, <http://micheleborba.com/50-ways-to-be-a-great-example-to-a-child/> (Erişim tarihi 11.05.2019)

CSÓTI, Márianna, (2009), **Developing Children’s Social, Emotional and Behavioural Skills**, New York: Continuum.

ÇAKMAKLI, Kemal, (2010), **Çocuk Yetiştirmek Sanattır**, (4. Baskı). İstanbul: Yağmur Yayınları.

EAUDE, Tony, (2008), **Children’s Spiritual, Moral, Social and Cultural Development: Primary and Early Years**, Glasgow: Bell & Bain Ltd.

ELKIND, David, (1999), **Çocuk ve Toplum: Gelişim ve Eğitim Üzerine Denemeler**, (Çeviren: Demet Öngen), Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları.

GÖNEN, M. ve M. VEZİROĞLU, (2019), “Çocuk Edebiyatının Genel Hedefleri”, **Erken Çocukluk Döneminde Çocuk Edebiyatı**, Ankara: Eğiten Kitap.

İMAMOĞLU, Abdulvahit, (2015), **Psikolojik ve Ahlaki Açından Çocuk Suçluluğu**, İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.

- SEVER, Sedat, (2008), **Çocuk ve Edebiyat**, 9. Baskı, İzmir: Tudem.
- SEYFETTİN, Ömer, (2001), **Makaleler 1**, (Ed. H. Argunşah), İstanbul: Dergâh.
- SEYFETTİN, Ömer, (2017a), **Bütün Eserleri: Hikâyeler 1**, (Ed. H. Argunşah), 5. Baskı. İstanbul: Dergâh.
- SEYFETTİN, Ömer, (2017b), **Seçilmiş Öyküler**, (Ed. M. Batmankaya), 3. Baskı. İstanbul: Say Yayınları.
- TÜFEKÇİ CAN, Dilek, (2012), **Çocuk Edebiyatı Üzerine Bir Araştırma: Tanımlar, Türler ve Teoriler**, T.C. Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dünyası Edebiyatları Anabilim Dalı, Doktora Tezi.
- WILDE, Oscar, (1979), **Selected Letters of Oscar Wilde**, (Ed. Rupert Hart-Davis), Oxford: Oxford University Press.
- WILDE, Oscar, (2010), **The Complete Short Stories**, (Ed. John Sloan), New York: Oxford University Press Inc.
- WILDE, Oscar, (2011), **Oscar Wilde: The Complete Works**, New York: CRW Publishing Limited.
- YARDIM, Mehmet Nuri, (1997), **Ömer Seyfettin: Hayatı, Sanatı, Eserleri**, İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- YOLERİ, Sibel, (2010), **Bracken Temel Kavram Gelişimi Ölçeği İfade Edici Türkçe Formunun Oluşturulması ve Temel Kavramlarla Kişilerarası Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**, T.C. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Doktora Tezi.
- ZASTROW, C. ve K. K. KRIST-ASHMAN, (2016), **İnsan Davranışı ve Sosyal Çevre**, (Çeviren: Mehmet Atakan Foça ve diğerleri), Ankara: Nika Yayınevi.
- <http://micheleborba.com/handle-cliques-and-navigate-that-vicious-social-jungle/> (Erişim tarihi 11.05.2019)
- www.tdk.gov.tr (Erişim tarihi 11.05.2019)